

alspeuren wat iswerk aanwerfde activiteit die het terrein van bij de verschillenende dingen positie, uitbeelding natuur, teekening hoon in rhytm kleine, dat samen rmt, vallen hier tijd noodzakelijk st te analyseren, ergelijke analyse as te rijker door aalde zwakheden het geheel en de penbaringen van zelf verheerlijkt al wij het kunst-

ijds toe dwingen heid in het be-mogelijk te doen avendige begoeie-igen wijd open te in het kunstwet-

licht op om het g van de levens-

en deze levens-onze lectuur aan aan ons inzicht althans tegenover voor een Christen veel minder voor dit toetsen van r zijn een kritische pro memorie uit t schoone dat ons soonlijke beleving em en den naaste zonde te halen nair genieten ver-te zien als een vertrouwd zijn ge-ige, en ten deele achten, en waar- willen laten be-deel toe brengen gen de toom Gods het oogenblik van

ons mogelijk zal ing na te speuren op dat oogenblik verwringingen te- sid van het geheel zullen wij in een et kwaad dat zich n tegenwicht heb-et zondige tot ons racht en het ver-erair genieten van i wij voor onszel

ekomende wereld 'anneer deze Heer Joodsch geleerde De Schechina, de d aanduidt, stont vee heb ik gezien. hoord. Hij sprak as? Hij antwoord-En waar houdt hij poort van Rome. it onder de ellen-zijn, (herinnering iden hun wonder an de ziekte der j, de Messias, ver-or één. Hij denkt oor God geroepen behandel ik mijn ouden word door tesamen. Hij ging ot hem: Vrede zij te tot hem: Vrede

de Messias lijd, ar, terwijl hij zich

latief slechts wei-ir zijn komen der van het lijden ten en tijd onbepaald- g door hemelische ossing, melaatsch- i, vernedering en koninklijke heer-

krijgen, leze men eerst het oerlicht- genomen, toen Hij erlicht reserveer- schtvaardigen. Hij Eens sprak Salan cht dat onder den gen is, voor wie is i, die u nog eens

zien dat wij door de bekoring van het zondige de juiste indringing in het kunstwerk voor ons onmogelijk voelen worden, omdat wij het contact met God verliezen. Een dergelijke ervaring, die wij dan ook op zichzelf als zondig erkennen, omdat wij tegenover God zijn gaan staan, zal ons weer voorzichtiger maken bij de keuze van onze lectuur en ons ook meer bewust doen zijn van onze verantwoordelijkheid bij het aanbevelen van lectuur aan anderen.

Maar laten wij nu niet te grooten nadruk laten vallen op den plicht om lectuur te vermijden, omdat dit de aandacht zoo prettig oplichtend kan afleiden van de hoofdvraag hoe wij de wel voor ons aanvaardbare lectuur moeten beleven. Het besef dat God ook bij ons lezen, voor velen slechts een ontspanning na de dagtaak, een actief haten van de zonde van ons eischt, is dikwijls wel zeer voor op den achtergrond geraakt. Dat komt ook doordat wij de beteekenis van het boek zoo gemakkelijk onderschatten. Een boek is maar niet bedrukt papier, maar een geestesuiting die juist door haar meer blijvend karakter in sterkere mate een verheerlijking of een aanranding van Gods majesteit kan zijn dan een gedachte of een gesproken woord. Tegenover die geestesuiting moeten wij als Christen bij onze lectuur liefhebbend en hatend, d.i. levend als kind van God, Zijn wil doen.

Ook tegenover den kunstenaar die zich in zijn werk als geloovige openbaart, kan en mag onze kritische houding niet wezenlijk anders zijn. Wel zal ons contact met hem, door zijn werk, inniger zijn. Ook zijn kunstwerk is gedeeltelijk onbewust, gedeeltelijk bewust gegroeid uit zijn persoonlijkheid. Wij zullen in zijn werk kunnen en mogen nasporen hoe de invloed van den Geest van God tot uitdrukking komt in zijn denkbeelden, gevoelens en verbeeldingen. Wij zullen daardoor voelen met hem samen één te zijn in Christus, door denzelfden Geest geleid. Het zal daarom een heerlijke genade zijn te bewonderen hoe bij zijn scheppen zijn hart en zinnen bewaard zijn in Christus Jezus en hoe dit van invloed is op inhoud en vorm van zijn kunst.

Maar ook deze heerlijkheid mag ons niet verleiden voorbij te zien dat ook zijn kunstuiting onderworpen is aan de zonde. Ook zijn uitingen zullen wij moeten toetsen aan Gods openbaring. Dikwijls zullen wij daardoor ons inzicht verdiepen en verzuiveren door het zijne te aanvaarden en bewonderend genieten hoe door zijn zuiverder inzicht zijn werk ook in bijzonderheden aan schoonheid gewonnen heeft. Maar ook zullen wij er in door moeten dringen hoe verkeerdheid van inzicht zijn kunstwerk schaad, zowel door wat gezegd, als — en dat dikwijls nog meer — door wat verzwegen wordt. Juist de in ons groeiende liefde voor den kunstenaar en zijn werk moet in ons het verlangen verlevendigen ook hier de waarheid te zien en te uiten. Christus is meer dan de kunstenaar en de band aan Christus gebiedt ons ook

beschamen zal met schaamte des aangezichts. Satan sprak: Heer der wereld, toon hem mij. Hij sprak: Kom en zie hem. Toen hij hem, dat is dan den prae-existent Messias, zag, werd hij verschrikt, en viel op zijn aangezicht en sprak: Waarlijk, dat is de Messias, die eens mij en al mijn engelen, de vorsten der wereld, in de hel werpen zal. Op dat oogenblik stroomden de volken samen, wier zielen ook prae-existent worden gedacht, en spraken: Heer der wereld, wie is hij, in wiens hand wij vallen zullen? Hoe is zijn naam? God sprak: dat is de Messias. ... Toen begon God met den Messias te spreken: Deze, die aan uw zijde worden bewaard (bedoeld worden de zielen der Israëlieten), hun zonden zullen u eens onder een ijeren juk brengen en u maken als dit kalf, welks ooggen droef geworden zijn, en uw adem onder het juk afsnijden, en wegens hun zonden zal uw tong aan het gehemelte kleven. Wilt gij dat? De Messias antwoordde God: Zal deze nood vele jaren duren? God sprak: Bij uw leven en het leven van mijn hoofd, één week, d.w.z. een week van jaren, dus zeven jaar, heb ik voor u vastgezet.

Wanneer uw ziel daarover bedroefd is, vernietig ik onmiddellijk de zielen der Israëlieten. Hij antwoordde: Heer der werelden, met blijdschap mijn ziel, en met vreugde mijns harten neem ik het op mij, onder voorwaarde, dat niet één uit Israël verloren ga. En dan zegt de Messias verder, dat hij het heil bewerken wil, niet slechts voor die in zijn dagen leven, maar ook voor al de gestorvenen en voor de misgeboorten en voor allen, die God gedacht had te zullen scheppen, maar die Hij niet gemaakt heeft. In dat uur gaf God hem vier levende wezens, die den troon der heerlijkheid van den Messias dragen.

Soms wordt het doel van het lijden niet aangegeven, maar meestal is het de verzoening der zonden van Israël. Er zijn uitdrukkingen, die de gedachte aan plaatsvervangend lijden door den Messias wekken.

Algemeen zijn deze gedachten over een lijdenden

in den broeder te haten, en dus actief innerlijk en uiterlijk te bestrijden, wat in zijn werk zich als zondig openbaart.

Wordt op deze wijze het literair genot niet te opzettelijk?

Ik heb dikwijls over „moeten” gesproken, omdat wij naar een juiste wijze van literair genieten opzettelijk hebben te streven, zooals naar alle vervulling van den wil van God. Die plicht behoort echter door de eischen die wij onszelf stellen, niet te worden tot een „last, zwaar om te dragen”. Inzoverre wij onderworpen zijn aan de zonde, zal het voor ons allen blijven „een er naar jagen, of wij het ook grijpen mochten”; het element van opzettelijkheid blijft. Maar ook voor deze dingen hebben wij de belofte van den Geest die ons in alle waarheid leiden zal. Daarom zal ook bij de geestesactie van het literair genieten de opzettelijkheid afnemen en de spontaneiteit groeien, naarmate in de kern van ons wezen door de genade van Christus plicht meer en meer wordt tot behoeft.

H.

D. J. G.

III ZIELKUNDE III

De Philosophie bij het Creatianisme.

V.

Er is nog een andere weg om de oorsprong van de ziel te onderzoeken. Men kan een vergelijking maken tusschen den mensch en het dier en daaruit conclusies trekken. Wat wij gemeen hebben met dieren is het psychische, doorleefd leven. Daarom kan men spreken van „dierenpsychologie”. Soms redeneert men: Het bewustzijn maakt een inslijding tusschen het leven van de plant aan de eene zijde en dat van dier en mensch aan de andere zijde. Het bewijs voor deze stelling ontbreekt echter. Prof. F. J. J. Buytendijk zegt in zijn algemeen bekend werk: „Wij weten niet met zekerheid aan te geven, wat bewust en wat onbewust was, is en zal zijn. Daarom moet de dierenpsychologie zich buiten de vraag van het bewustzijn houden. Geen methode staat ons ten dienste om te beoordeelen of een hond zich de waarneming van zijne omgeving bewust is, of eene spin zich de waargenomen vlieg bewust wordt. De moderne dierenpsychologie bestudeert het gedrag der dieren onder allerlei natuurlijke en proefondervindelijke omstandigheden.” Het kan wel waar zijn, dat de dieren met ons het begeleidend bewustzijn deelen, doch wij zijn nog niet rijp voor het trekken van conclusies uit die gelijkheid.

Hetzelfde geldt van de tweede stelling, die men poneert op dit terrein, dat de menschen zich van de dieren onderscheiden door hun zelfbewust-

Messias nimmer geworden. De meerderheid heeft haar heerlijkheidsbeeld zonder eenigen trek van lijden, onveranderd vastgehouden.

Ook is men niet kunnen komen tot de opvatting, dat DE Messias sterven zou. Met de verbinding der traditioneele voorstellingen en de exegese van Zach. 12:10 is men op een andere wijze klaargekomen.

Toen men verstond, dat daar van het sterven van den Messias sprake is, heeft men zich een tweeden Messias gedacht. Zoo vinden we naast den Messias ben David, d.i. den eigenlijken, het verhaal van den Messias ben Jozef of ben Efraim. Ongeveer 150 na Chr. komt zijn gestalte plotseling op in de rabbijnsche literatuur. Hij wordt nader aangeduid als de Oorlogsmessias. Terwijl de Messias ben David gezalfd is voor het koningschap, is de Messias ben Jozef gezalfd voor het krijg-voeren. Zijn taak is, in de groote oorlogen, die aan het optreden van den Messias voorafgaan zullen, als legeraanvoerder in Gods dienst de zaak van Israël ter overwinning te voeren. Deze Oorlogsmessias zal in dezen strijd zijn leven verliezen.

De joodsche uitleggers hebben het eerst vermelding van hem gevonden in Deut. 33:17. Daar wordt van den eerstgeboren stier van Jozef, d.i. Efraim, gezegd, dat hij met zijn hoornen de volken, de einden der aarde allen neerslooten zal. Deze voorzegging scheen nog op vervulling te wachten. Men kon dus nog uitzien naar den grooten bedwinger der volken uit het geslacht van Efraim.

Men verbond hiermee de gedachte, dat Edom, d.i. Rome, naar Jerem. 49:20 vallen zou door een nakomeling van Rachel. De vernietiging van het Romeinsche wereldrijk werd algemeen verwacht in de dagen van den Messias. Zoo kon de held uit de nakomelingschap van Rachel, die de opdracht had, Rome te verslaan, zelf niet anders zijn dan een persoonlijkheid op de manier van den Messias, die den eigenlijken Messias ben David helpend ter zijde stond.

Verder had men de neiging, de groote en laatste verlossing van Israël door den Messias ben David, op grond van Micha 7:15, te vergelijken met de

zijn. Door deze functie zegt de mensch tot de wereld: Gij zijt niet-ik en mijn ziel is het ik, wij staan in een zekere relatie tot elkander. Gij zijt altoos wisselend, een chaos van krachten, doch ik, hoewel een stift in dat groote raderwerk, ik ben het die in u de orde, het wetmatige zie, en die zulks in de taal kan uitdrukken. Dit kan het dier niet nadoen, maar een kind beneden de drie jaar ook niet en een mensch in de droomerige puberteitsjaren ook niet. Behooren deze dan tot het dierlijke leven? Ook zijn er dieren die met wijsheid handelen, met moed en volharding. Klimmen die dan op tot den rang van zelfbewuste wezens? Er zijn herdershonden, die afgericht op den speurdienst, het zoover brengen, dat zij intuïtief beseffen, wat hun leider voor heeft. In den Z.-Afrikaanschen vrijheidsoorlog had één van de burgers een jonge baviaan gevonden. Toen de moeder van het dier naderde om haar jong weg te halen, vormde men een kring van mannen om de jonge baviaan heen. Ieder verwachtte, dat de moeder zou terugschrikken van deze massa vijanden, en haar jong in den steek zou laten. Maar neen, ze kwam nader en ze haalde dapper haar jong weg onder de oogen van de burgers, die haar vrij lieten heengaan om haar moed te beloonen. Zijn zulke daden niet gelegen op de grens van het zelfbewustzijn?

De achtergrond van het zoeken naar b.g.n. snijlijn tusschen dier en mensch is wat men in de filosofie noemt het functionalisme.

Daardoor verstaan wij de richting, die alleen let op de uitwendige relaties van de dingen, en meer bepaald op hun disposities (aanleg) tot het verrichten van acten. Daarbij ziet men af van de individuele gesteldheid van een ding, van zijn structuur (ordening), zijn samenhang met andere dingen in de wereld, en bovenal van zijn verhouding tot God als Schepper. Dit zijn juist de voornaamste factoren van onze kennis van de dingen. Zetten wij in gedachten een oogenblik naast elkander de eerste leeuw, de koning van de dieren, en de eerste mensch, het hoofd van de menscheid, welke verschillen merken wij dan op? Is hier alleen merkbaar een verschil van lager of hooger in de scala (ladder) van het bewustzijn? Of bemerken wij hier een radicaal verschil tusschen twee wezens, waarvan het ééne een klein randje van de wereld en het andere het middelpunt van de wereld is? Twee wezens waarvan het ééne onbewust God looft en het andere geroepen is om God met behulp van al het geschapene eeuwig te prijzen? Twee wezens waarvan het ééne bij den dood vergaat en het andere een onsterfelijke ziel heeft? Deze radicale verschillen tusschen mensch en dier mogen niet verwaarloosd worden. Ook niet bij het zoeken naar den oorsprong van den mensch.

De erfelijkheid bij de dieren is wezenlijk verschillend van die bij de menschen. De fokkerijen van paarden, koeien en schapen, die het ras verbeteren, gaan uit van de welten van de kruising. Zoo wilden F. Galton en K. Pearson door kruising ook het menschenras veredelen, en door sterili-

eerste verlossing van Israël door Mozes. Men zocht gaarne naar parallelen. Zooals nu aan Mozes' zijde een figuur als Jozua of Aäron gestaan had, zoo mocht aan de zijde van den Messias ben David een tweede verlosser niet ontbreken. Het schema riep om een man als die Messias ben Efraim.

En eindelijk, gelijk gezegd, waren er Messiaansche profetieën, die men toch eigenlijk niet van den Messias ben David kon uitleggen. Zoo was de Doorboorde, om wien het volk een doodenklage houdt (Zach. 12:10 v.v.) zeker een messiaansche figuur. Maar dat van die rouwklage kon onmogelijk gezegd worden van den Messias ben David; het weersprak totaal de gangbare opvatting van zijn verschijning. Zoo moest men een tweeden Messias in het leven roepen om op hem toepasselijk te verklaren de dingen, waarmee men voor den Messias ben David geen weg wist.

De Messias ben Jozef is een uitvinding der joodsche schriftgeleerdheid, om klaar te kunnen komen met de Schrift. Met behoud van eigen voorstelling. En zoo is ze een breken van de Schrift.

Gaan we nu concludeeren¹⁾, dan wordt het ons helder, dat Christus aan de Emmaüsgangers, en Paulus aan de synagoge-bezoekers in Thessalonica zonder moeite uit de Schriften konden aantoonen, dat de Messias lijden moest. Later hebben de rabbijnen hetzelfde wel moeten vinden. Doch zij, die Christus en daarmee de Schrift verworpen hadden, en hun voorstelling in onbetuurdigheid gehandhaafd tegenover het kruis van Christus, moesten toen wel komen tot de allerbedenkelijkste harmonistiek. Elk van hun vondsten vertroebelden ze onmiddellijk door de verbinding ervan met hun aprioristische dogmatiek. En toch — zelfs na deze vertroebeling zijn ook zij soms nog getuigen, dat Jezus Christus de Schrift vervuld heeft.

W.

R. S.

1) De gegevens ontleende ik aan Strack-Billerbeck, Kommentar zum N. T. aus Talmud und Midrasch, II, blz. 273-299.